

Ontevredenheid is wat ons bindt

Welke rol spelen kunsten en kunstenfestivals in de stedelijke problematiek?

Deze vraag vormde het uitgangspunt voor een conferentie tijdens de eerste editie van het KunstenFESTIVALdesArts in 1994.

Patrick Allegaert las de publikatie waarin het

Vlaams Theater Instituut

een aantal lezingen van

City of Cultures

bundelde.

Er wordt veel gesproken over de stad. Over haar toekomst, haar centrum, haar onschatbare betekenis, haar charme, haar allure, haar historie. Natuurlijk, wanneer ergens heel veel over wordt gesproken, dan kun je er vergif op nemen dat er een probleem is, zo weet de Nederlandse filosoof René Boomkens in zijn boek *Ontwerpen voor de onmogelijke stad*.

Toni Morrisson schreef met *Jazz* een ode aan leven in de stad. De stad is de plek waar je jezelf vindt, omdat je op jezelf aangewezen bent, waar individualiteit mogelijk is en waar je de kans krijgt om iets van je leven te maken. 'De stad zit zo vol spanningen, mogelijkheden en ... vreemdelingen. Want dat is de essentie van de komst naar de stad: dat je het bekende en het vertrouwde opgeeft,' zo merkt Anil Ramdas in *De beroepsherinneraar en andere verhalen* op.

Vraag is of deze idyllische benadering hout snijdt: de stad bezorgt velen – bewoners, plannologen, beleidsmakers, kunstenaars – hoofdbrekens. Nu hangt de soort kwaal die men de stad toemeet, wel wat af van welk soort dokter de diagnose stelt: er worden zo veel verschillende strategieën losgelaten op de stad. De complexiteit van de stad, samen met de verschillende verlangens die ze oproept, toont de weg naar zeer verschillende remedies. Voor wie bijvoorbeeld vanuit 'beheersbaarheid' denkt, is precies de onvoorspelbaarheid van de stad kwalijk. Men ijvert dan voor de 'opgezette stad'. Op de Habitat-conferentie in juni van dit jaar werd hier nog een duidelijk voorbeeld van gegeven, zo meldde Filip Roegiers in *De Morgen*: 'De hoofdstraat van Taksim is de voorbije week van avond tot avond van aanblik veranderd. Tegen het einde van de eerste conferentiedag brandt eindelijk de helft van de gloednieuwe straatlantaarns à la *Pari-sienne*. Zondagavond zaten ze nog in hun plastic verpakking. Op de avond van de twee-

de dag duiken plots ook netjes geklede straatmuzikanten en goochelaars op. Helemaal volgens het boekje van een autovrije winkelstraat in het Westen, ware het niet dat rond elke "artiest" drie of vier agenten minzaam staan toe te kijken.' Een furieuze Instanbulse kunstenaar is duidelijk in zijn wiek geschoten over deze manier van doen: 'Ze hebben de stad weggestoken voor de bezoeker. Ze hebben Habitat vermoord. Liever dan de werkelijkheid van kunst en cultuur in onze stad te laten zien, strooien ze de wereld zand in de ogen met nieuwe trottoirs.'

Wanneer we deze praktijk van de gefatsoeneerde stad toepassen op festivals komen we vlug bij – vrij akelige – termen als city marketing: de stad als een te verkopen produkt. De sociaal geografe Inez Boogaarts betreft dit in haar tekst *Food & fun. De opmars van het stedelijk festival* op wat zij de 'festivalisering' van de stad noemt: 'Wie een beetje om zich heen kijkt, kan nauwelijks aan de waarneming ontkomen dat er altijd wel, iedere week, ieder weekend en in iedere stad festivals plaatsvinden. (...) Sla de krant met de uitgaanspagina's open, aan de krokus- en knoflookfestivals, meubel – en prijzenfestivals, Shakespeare en Beckettfestivals, de Mozart- en Bachfestivals valt niet te ontsnappen.' Niet voor niets wordt er steeds vaker en veelal misprijzend over 'festivalisering' gesproken. De festivalisering staat hier voor de economisering en banalisering van het festival. In marketingterminen: het *food & fun*-aspect wordt steeds belangrijker. Veel festivals worden nu aan de hand van een min of meer succesvolle blauwdruk georganiseerd, maar hebben met het eigene of het wezen van

festivals niet veel meer te maken. Boogaarts: 'Weinig durf en veel vertrouwd werk, terwijl festivals zich juist kenmerkten als vrijplaatsen van het gedurfde, nieuwe, initiërende en onverwachte. Het gevaar van middelmatigheid dreigt als alle festivals allemaal hetzelfde brengen.' Het omgaan met de stedelijke context in een festival verraadt veel van de bedoelingen van de organisatoren: op welke manier wil men een bepaalde stedelijke realiteit aan bod brengen?

Een conferentie, een publikatie

Ann Olaerts, directeur van het Vlaams Theater Instituut (VTI), formuleert het als een van de opdrachten van het VTI om te reflecteren over 'de rol die de kunsten spelen in het maatschappelijke debat, ten aanzien van de multiculturele samenleving, ten aanzien van de internationale politiek en de onverdraagzaamheid.' Naar aanleiding van het KunstenFESTIVALdesArts 1994 werd dan ook de conferentie *City of Cultures* georganiseerd. De centrale vraag op de conferentie was de rol van een stadsfestival in deze tijd. De diverse bijdragen zijn nu gebundeld in een boek: *City of Cultures. De interculturele dimensie in de Podiumkunsten: Los Angeles, London, Brussel, Montreal*. Opvallend uitgangspunt, zo schrijft Geert Opsomer, redacteur van de publikatie, was dat de culturele differentie en hybriditeit die deel uitmaken van de Brusselse straat, nauwelijks terug te vinden waren op de podiumplanken van het KunstenFESTIVALdesArts. Hoewel het festival zich duidelijk 'internationaal' en 'intercultureel' aankondigde, waren de relevante culturen niet de Marokkaanse of de Turkse, maar wel de Vlaamse en de francofone. Misschien is deze afwezigheid wel een illustratie van wat Geert Opsomer aanduidt als de stad die een dreiging vormt voor de 'fatsoenlijke' westerse stedeling.

Op de conferentie die het Vlaams Theater